

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van een
bureau-onderzoek en boringen aan de
Mathenesserweg te Rasquert, gemeente
Winsum (Gr.)**

G.J. de Roller

ARC-Rapporten 2005-26

Groningen
19 mei 2005
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Aanleiding voor het archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) aan de Mathenesserweg 2 te Rasquert is het voornemen van de familie De Vries om naast de bestaande woning een nieuw woonhuis te bouwen (afb. 1 en 2). Omdat het bouwterrein aan de rand van de wierde van Rasquert ligt, is een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Conform het verdrag van Malta heeft de familie de Vries Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht gegeven om dit IVO uit te voeren. Het IVO bestaat uit een bureauonderzoek en een booronderzoek. Het bureauonderzoek werd uitgevoerd op 16 maart 2005. Het veldwerk werd verricht op 17 maart 2005 door drs. ing. G.J. de Roller en drs. J.Y. Huis in 't Veld.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de noordrand van de wierde van Rasquert aan de Mathenesserweg.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2005/48
Provincie	Groningen
Gemeente	Winsum
Plaats	Rasquert
Toponiem	Mathenesserweg
Kaartblad	7B
Coördinaten	230.200/598.750

 vervolg administratieve gegevens

Periode	n.v.t.
Type object	wierdevoet
Type bodem	wierde
Geomorfologie	wierde op kwelderwal

1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft tot doel na te gaan of er archeologische resten in de bodem aanwezig zijn en zo ja, wat deze resten zijn en hoe de conservering is. Dit resulteert in een archeologische aanbeveling voor het onderzoeksterrein.

1.5 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken werden op het onderzoeksterrein, groot ca. 600 m², in totaal 6 boringen gezet (afb. 3). Deze boringen werden verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De raai-afstand was 7 m en de onderlinge boorafstand 10 m.

De boorkernen werden zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Hierbij werd gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

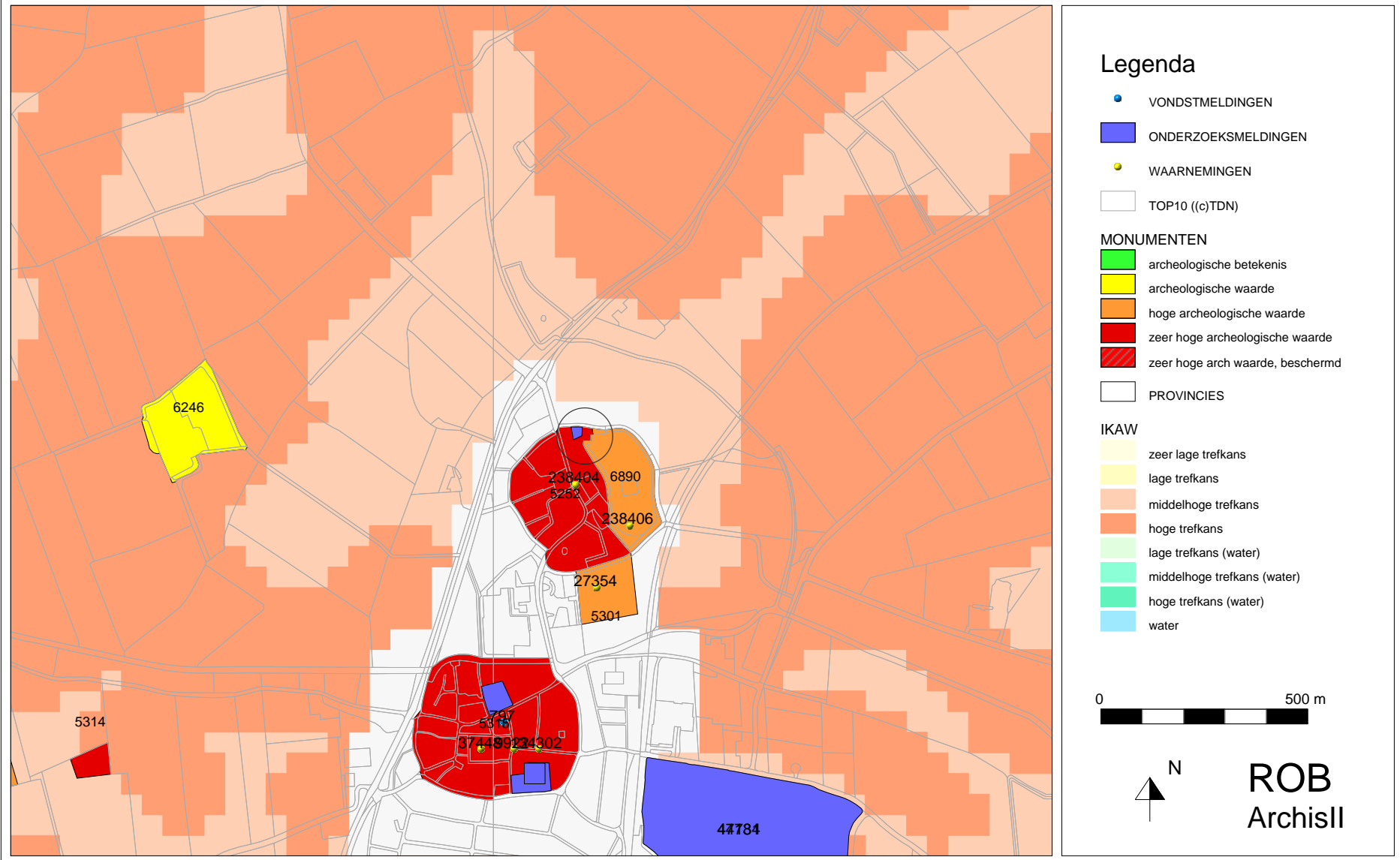
De boringen zijn met de guts gestoken zodat een nauwkeurig beeld van de verschillende bodemlagen verkregen werd. Daar waar wierdelagen aanwezig waren is het boorgat vervolgens opgeboord met een verlengbare edelmanboor met een diameter van 10 cm om eventueel aanwezig archeologische indicatoren te bergen. Er is een oppervlakte kartering uitgevoerd bestaande uit het aflopen van het gehele terrein. Het terrein was in gebruik als een moestuin waardoor de vondstzichtbaarheid goed was. Na afloop is de hoogte van de boorpunten bepaald ten opzichte van het putdeksel, op de perceelgrens van Mathenesserweg 2 en 4.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

Het onderzoeksterrein ligt aan de noordkant van de wierde van Rasquert en aan de zuidkant van de Mathenesserweg. Het staat op de archeologische monumentenkaart als een terrein met een zeer hoge archeologische waarde. De omgeving is op de indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW; 2e generatie) niet nauwkeurig gekarteerd. Bij extrapolatie komt men voor de noordzijde van de Mathenesserweg op een middelhoge trefkans.

In Archis (archeologische database van Nederland) komen voor Rasquert enkele meldingen voor. Het betreft een borg of stins aan de zuidkant van Rasquert. Hier is een ring uit de Late Middeleeuwen gevonden (zie bijlage 4). Bij het vlakken van de ondergrond van de oostelijke helft van de Rasquerder wierde zijn kuilen, paalgaten, mogelijk waterputten, aardewerk en dierlijke en menselijke botten gevonden.

Abbeelding 2 IKAW met archeologische monumenten waarbij het onderzoeksgebied in blauw, binnen de cirkel, is aangegeven. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek / Archis II, 17 maart 2005.

boor nummer	vondsten
1	terpaardewerk
2	besmeten aardewerk, terpaardewerk en vroeg- tot laatmiddeleeuws aardewerk
4	terpaardewerk en middeleeuws aardewerk
5	terpaardewerk en vroegmiddeleeuws aardewerk hielbeen (<i>astragalus</i>) schaap pijpbteen groot zoogdier
6	terpaardewerk en vroegmiddeleeuws aardewerk

Tabel 2 Overzicht van het gevonden aardewerk en bot.

De vermoedelijke datering is Late IJzertijd. Ook zijn er ploegkrassen aangetroffen. De historische kaarten uit 1832 en 1851–1855 geven aan dat het terrein onbebouwd is.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat er aan de oostzijde van de wierde vele archeologische vondsten zijn gedaan. Er is daarom een grote kans dat zich ook op het noordelijke deel van de wierde archeologische resten bevinden. Om hier duidelijkheid over te verkrijgen is een veldonderzoek noodzakelijk.

2.2 Bodemopbouw

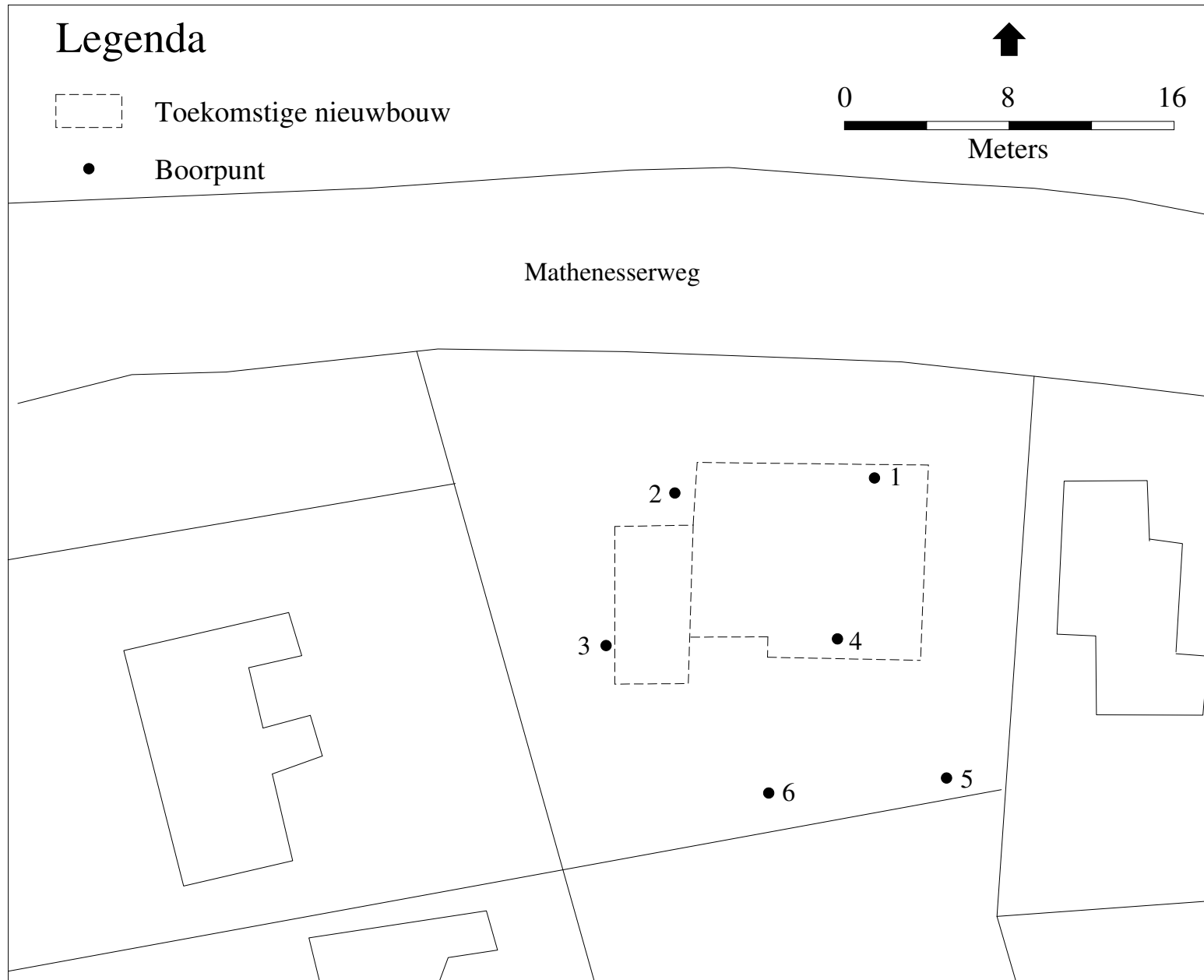
Van onder naar boven bestaat de bodem globaal uit kalkhoudende, sterk siltige klei die scherp overgaat in een grijsbruine, zwartbruine tot zwarte siltige klei met zwarte en bruine vlekken. Lokaal komen houtresten voor en zijn er veenachtig vlekken (zie ook bijlagen 2 en 1). Het geheel wordt afgedekt door een bruingrijze sterk siltige klei met een homogene samenstelling. De dikte van deze laag wisselt. Deze laag is het resultaat van intensief tuinieren. Langs de Mathenesser weg is de nog aanwezige wierdelaag dun, ca. 10–15 cm. Meer naar het zuiden bereikt ze een dikte van van ruim 1 meter (boring 6).

2.3 Vondsten

Tijdens het archeologische veldonderzoek zijn in de boringen geen vondsten gedaan. Daarentegen is tijdens de oppervlakte kartering een grote hoeveelheid aardewerk gevonden en een aantal botten (tabel 2 en bijlage 2).¹

Het terpaardewerk dat rond boring 1 is gevonden behoort tot het type V3 (Taayke 1996) en dateert uit de 1e eeuw v. Chr. tot de 1e eeuw n. Chr. In boring 2 is aardewerk met een besmeten wand gevonden dat te dateren is als Late IJzertijd of Romeinse Tijd (bijlage 4). Hier komt ook aardewerk voor dat uit de Vroege tot Late Middeleeuwen stamt. Bij boring 4 is vooral terpaardewerk gevonden en één scherf die uit de Middeleeuwen stamt. Boring 5 heeft naast het terpaardewerk en middeleeuwse aardewerk ook een hielbeen (*astragalus*) van een schaap en een pijpbteen van een groot zoogdier opgeleverd. Op 1 m diepte zat hier in de boring houtskool. Rond boring 6 is terpaardewerk en vroegmiddeleeuws aardewerk aangetroffen.

¹Met dank aan de specialisten aardewerk mw. drs. K.L.B. Bosma en mw. drs. A. Ufkes en de specialisten archeozoölogie dr. H. Buitenhuis en mw. drs. H. Halıcı.

Afbeelding 3 Ligging van de boorpunten. Kaart: B. Schomaker.

3 Conclusie en aanbeveling

3.1 Conclusie

Op het onderzoeksterrein is nog een wierdelaag aanwezig met een wisselende dikte. Door het intensieve tuinieren is er veel aardewerk opgespit uit de periode Late IJzertijd–Late Middeleeuwen op het oppervlak. Gelet op de archeologische sporen in het oostelijke afgegraven deel van de dorpswierde heeft dit terrein terecht een zeer hoge archeologische waarde. Eventuele diepe grondsporen zoals waterputten, sloten en paalgaten zullen door de nog aanwezige wierdelaag goed bewaard gebleven. Ook in de wierdelaag kunnen nog diverse sporen aanwezig zijn.

3.2 Aanbeveling

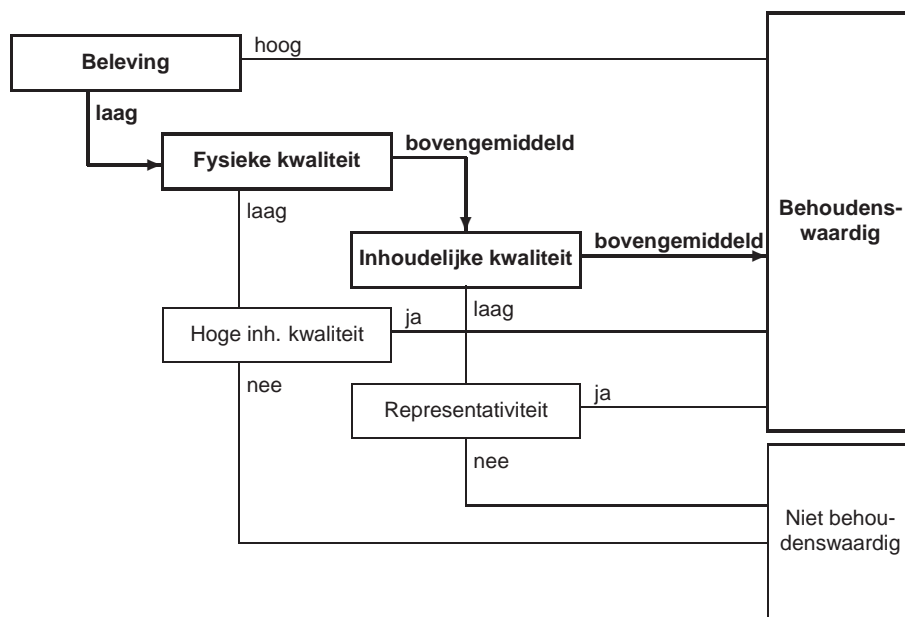
Gelet op de nog aanwezige wierdelaag dient behoud hiervan nagestreefd te worden. Is dit niet mogelijk dan moet duidelijkheid verkregen worden over de aard van de eventueel nog aanwezige archeologische sporen, hun conservering, datering en relatie tot het ontstaan van de dorpswierde. Hiertoe is vervolgonderzoek noodzakelijk. Het bevoegd gezag beslist over de invulling van het vervolgtraject.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 3. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	niet van toepassing, deels afgegraven wierde
herinneringswaarde	–	n.v.t.
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	2	deel van de wierdelaag nog aanwezig
conservering	3	aan de oppervlakte veel aardewerk
aardewerk		aanwezig
onverbrand bot		aanwezig

botanie	score	opmerkingen
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		
zeldzaamheid	3	geen goede documentatie van wierde van Rasquert
informatiewaarde	3	terrein kan bijdragen aan kennis van wierde van Rasquert
ensemblewaarde	3	vergelijk en aanvulling met gegevens uit Baflo en Winsum is mogelijk
representativiteit	2	kan beeld van de streekontwikkeling Rasquert, Baflo, Winsum verbeteren

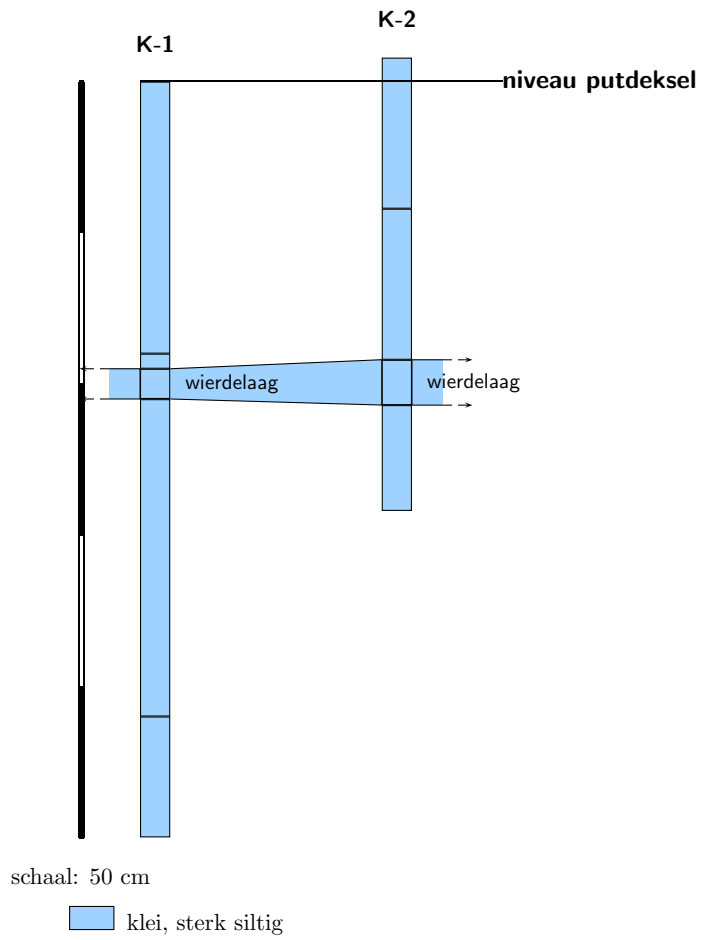
Literatuur

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0.* Amersfoort.

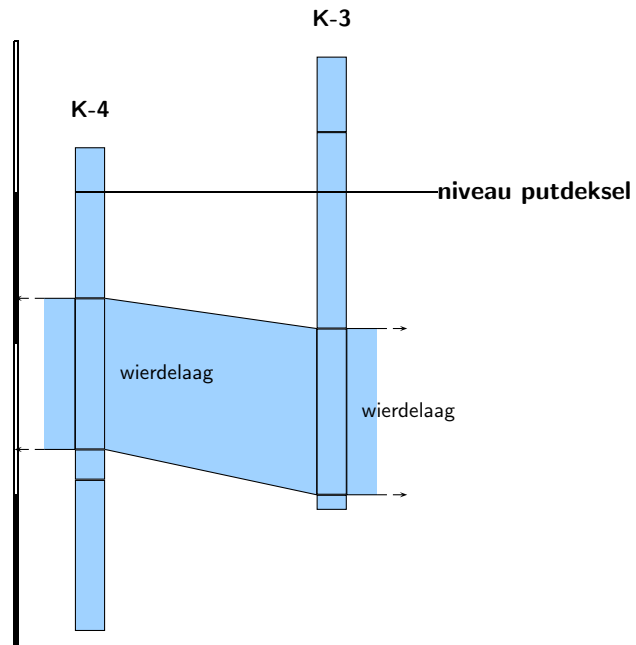
Taayke, E., 1996. *Die einheimische Keramik der nördlichen Niederlande 600 v.Chr. bis 300 n.Chr.* Rijksuniversiteit Groningen (diss.).

Bijlage 1 Boorraaien

Raai A

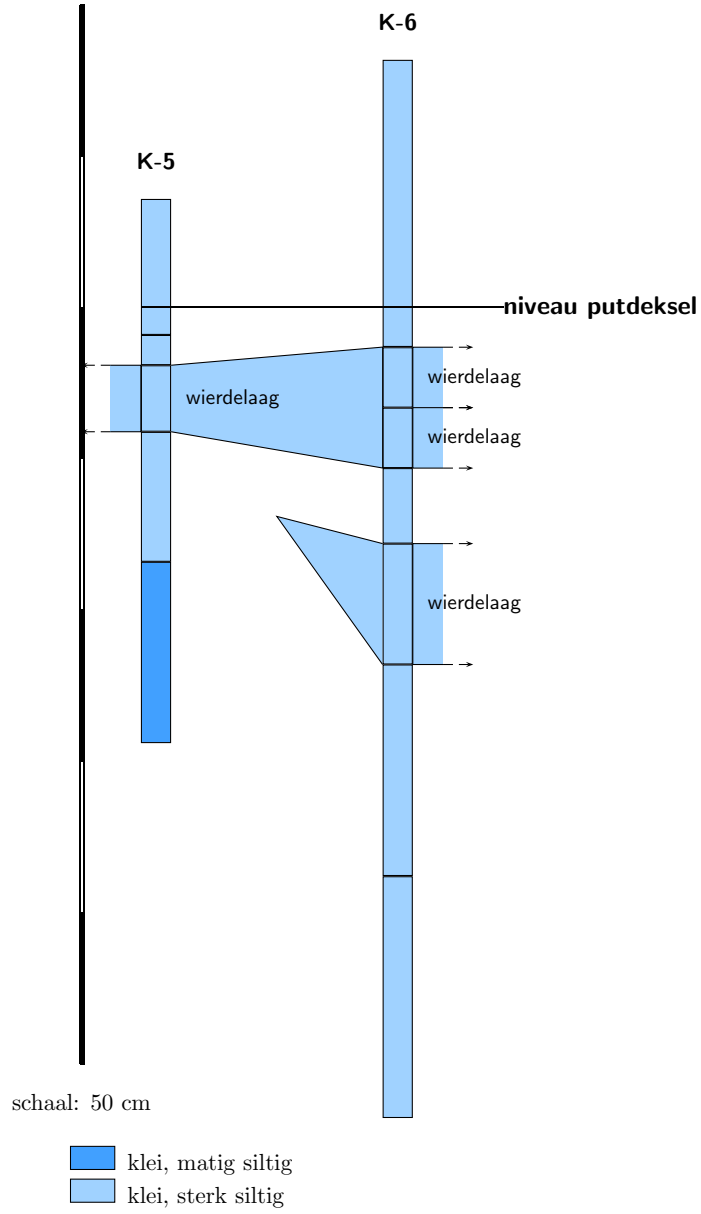
Raai B

schaal: 50 cm

 klei, sterk siltig

Raai C

Bijlage 2 Boorstaten

Diepte in cm onder maaiveld.

Hoogte in m ten opzicht van de putdeksel op perceelgrens Mathenesserweg 2 en 4.

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

Ks2	klei, matig siltig	Ks3	klei, sterk siltig	h1	zwak humeus
h2	matig humeus	h3	sterk humeus		

boring 1 hoogte = 0,00					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
90	Ks3	h2	scherp	bruingrijs	bouwvoor, kalkhoudend, aardewerk
95	Ks3		scherp	grijs	kalkrijk
105	Ks3	h2	scherp	grijsbruin	wierde, kalkhoudend
210	Ks3		geleidelijk	grijs	ijzer, schelpgruis, kalkrijk
250	Ks3			blauwgrijs	kalkrijk
boring 2 hoogte = 0,08					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	Ks3	h2	geleidelijk	bruingrijs	steenkoolgruis, bouwvoor, aardewerk
100	Ks3	h2	scherp	grijsbruin	
115	Ks3	h3	scherp	zwartbruin	roest, wierde, kalkhoudend
150	Ks3			grijs	roest, kalkrijk
boring 3 hoogte = 0,45					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25	Ks3	h2	scherp	bruingrijs	bouwvoor
90	Ks3		scherp	grijs	roest, kalkrijk
145	Ks3	h2	scherp	bruingrijs	zwak kalkhoudend, bruin en zwart gevlekt, wierde
150	Ks3			grijs	kalkrijk
boring 4 hoogte = 0,15					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	Ks3	h2	geleidelijk	bruingrijs	bouwvoor, aardewerk
100	Ks3	h1	geleidelijk	lichtbruingrijs	kalkrijk, lichte vlekken, wierde
110	Ks3		scherp	grijs	kalkrijk, roest
160	Ks3			blauwgrijs	kalkrijk, roest
boring 5 hoogte = 0,36					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	Ks3	h3	scherp	grijsbruin	bouwvoor, kalkrijk, aardewerk
55	Ks3		scherp	grijs	roest, kalkrijk
77	Ks3	h3	scherp	grijsbruin	kalkloos, takjes, veenachtig, houtskool, wierde
120	Ks3		scherp	grijs	kalkrijk, roest
180	Ks2			blauwgrijs	kalkrijk
boring 6 hoogte = 0,82					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
95	Ks3	h3	scherp	grijsbruin	bouwvoor, aardewerk
115	Ks3	h3	scherp	donkergrijsbruin	kalkloos, plantenresten, wierde
135	Ks3	h3	abrupt	zwart	kalkloos, grijze vlekken, wierde
160	Ks3		scherp	grijs	kalkrijk, zwarte vlekken
200	Ks3	h2	geleidelijk	zwart	kalkrijk, wierde
270	Ks3		geleidelijk	lichtgrijs	kalkrijk, zwarte vlekken, zandbandjes
350	Ks3			blauwgrijs	kalkrijk, wortelresten, zandbandjes

Bijlage 3 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart

Bijlage 4 Periodisering

De onderstaande tabel geeft een vereenvoudigde archeologische tijdsschaal (conform Brandt et al. 1992).

<hr/>	
Periode	
<hr/>	
Paleolithicum	8800 v. Chr. en eerder
Mesolithicum	8800–4900 v. Chr.
Neolithicum	5300–2000 v. Chr.
Bronstijd	2000–800 v. Chr.
IJzertijd	800–12 v. Chr.
Romeinse Tijd	12 v. Chr. – 450 n. Chr.
Vroege Middeleeuwen	450–1050 n. Chr.
Late Middeleeuwen	1050–1500 n. Chr.
Nieuwe Tijd	1500 n. Chr. tot heden